

57 היה פתוח כלפי הדרום, כלומר שפתח העלייה היה בכותל הדרומי
58 של העלייה.
59 ובפתחה של עליה – וסמוך לפתח העלייה, מחוץ לעלייה, היו שתי
60 כלונסות – קורות גדולות של ארז, והיה חקוק בכל אחת מהם
61 מקום מעמד לרגל, כדי לעלות ולרדת בהם, שבהן היו עולין לנגה
62 של העליה (ראה אזור ו). (וכראשון) [נראשין] ספקסין – גורי עצים,
63 מברזל – היו מבדילים בעליה בין הקדש לבין קדשי הקדשים.
64 ולולין – פתחים קטנים) היו פתוחים ברצפת העליה לבית קדשי
65 הקדשים, שבהן היו משלשלין את האומנים לבית קדש הקדשים,
66 לברוק את סדקי הכתלים, אם צריכים לתקנם, וכשהיו משלשלים את
67 האומנים, היו משלשלים אותם בתיבות שאין בהם אלא שלש
68 מחיצות, כדי שלא יזונו עיניהם מזוי השכינה שבבית קדש
69 הקדשים.

משנה ו

70 המשנה מפרשת את מדות ההיכל והאולם, ומפרשת מה היה בכל
71 אמות גובה ההיכל: וההיכל עם האולם והתאים והכתלים, היו
72 מידותיו לאורכו ולרחבו מאה אמה על מאה אמה, על רום – גובה) –
73 מאה אמה.
74 מפרשת המשנה את גובה ההיכל: האומים – כמין בנין אטום שאין בו
75 חלל כלל) היה שש אמות, וגובה ההיכל עצמו מבפנים היה
76 ארבעים אמה, ואמה פיור – אבנים גדולות ברוחב אמה, שהיו
77 מצוירים עליהם פרחים, היו משוקעים בכתלים, ואמתיים בית דילפה
78 – ושתי אמות שבהם היו משוקעים קורות גדולות, בקירות הבית,
79 שקורות אלו היו מחזיקות את קורות התקרה. ואמה תקרה, היינו
80 עובי הקורות והנסרין שעליהן, ואמה מעויבה – סיד ואבנים, ועפר
81 שנותנים על התקרה. וגובה של עלייה היה ארבעים אמה, ואמה
82 פיור ואמתיים בית דילפה ואמה תקרה ואמה מעויבה, שכמו
83 שהיה להיכל היה לעלייה, ושלוש אמות מעקה סביב גג ההיכל,
84 ואמה בלה עורב – מאבד העורבים, שעל כל גג ההיכל, ואף על
85 המעקה, היה מונחים טבלאות של ברזל, שקבועים בהם מסמרים
86 חדים, שעשויים לנמוע מהעורבים לשבת שם (ראה איריים ז, ח). רבי
87 יהודה אומר, אף שהכלה עורב היה מוסיף בגובה ההיכל, לא היה
88 הבבלה עורב עולה מן המדה של המאה אמה של גובה ההיכל, אלא
89 ארבע אמות היה גובה מעקה.

משנה ז

90 המשנה מפרשת מה היה במאה אמה של אורך ורוחב ההיכל:
91 ממזרח למערב היה מידת ההיכל מאה אמה, וכך חלוקתם, כותל
92 האולם היה עוביו חמש אמות, והאולם אחד עשר אמות, כותל
93 ההיכל המזרחי שש אמות, ותוכו של ההיכל ארבעים אמה, ובין
94 ההיכל לקדש הקדשים היה רוחו של אמה שנקראה 'אמה מרקסין',
95 ועשרים אמה היה מידת בית קדש הקדשים, וכותל ההיכל
96 המערבי שש אמות, והתא שש אמות, וכותל התא חמש אמות
97 (ראה אזור ט).
98 המשנה מפרשת מה היה במאה אמה של רוחב ההיכל: מן הצפון
99 לדרום היה מידת ההיכל שבעים אמה, הכותל החיצוני שהקיף את
100 כל בנין ההיכל מצד צפון הוא כותל המסכה – העלייה שהיתה
101 עולה לגגות התאים, והיה עוביו חמש אמות, והמסכה עצמה היתה
102 שלש אמות, כותל התא חמש אמות, והתא שש אמות, כותל
103 ההיכל שש אמות, ותוכו של ההיכל היה רחבו עשרים אמה, כותל
104 ההיכל שש אמות, והתא שש אמות, וכותל התא חמש אמות,
105 ומקום היה אחר כותל התא שהיה נקרא 'בית הורדת המים', שמי
106 נפתחו היו נמשכים לשם בצינורות, ומשם היו מגיעים לים שעשה
107 שלמה, והיה רחב שלש אמות, והכותל החיצוני הדרומי היה חמש
108 אמות (ראה אזור י).
109 האולם עורף עליו – על ההיכל, חמש עשרה אמה מן הצפון,
110 וחמש עשרה אמה מן הדרום, שמלבד מה שהיה האולם מגיע עד
111

משנה ג

1 סביב לכל ההיכל, היו בנויים תאים, ותאים אלו היו עשויים ליתן שם
2 במשמר את הכסף והזהב ואת כל יקר שהיה בבית ה', ולא היו
3 התאים מקיפים את ההיכל לכל גובהו, אלא גובה התאים היה פחות
4 מארבעים אמה, שהוא גובה ההיכל. שבקירות ההיכל, מעל לגובה
5 התאים, היו חלונות פתוחים להיכל (ראה אזור א).
6 המשנה מפרשת כמה תאים היה מסביב להיכל: ושלושים ושמונה
7 תאים היו שם מסביב להיכל, חמשה עשר היו בצפון, חמשה עשר
8 היו בדרום, ושמונה היו במערב. התאים היו בנויים בשלש קומות,
9 התאים שצפון ושפדרום היו חמשה תאים על גבי חמשה תאים,
10 וחמשה תאים על גביהם, שבכל קומה היו חמשה תאים. והתאים
11 שבמערב היו שלשה תאים על גבי שלשה תאים, ושנים על גביהם,
12 שבשתי הקומות התחתונות היו שלשה תאים בכל קומה, והקומה
13 השלישית, היו בה רק שני תאים (ראה אזור ב). והתאים שבכל צד,
14 יחד עם עובי הכתלים שביניהם, היו ממלאים את כל אורך הכותל
15 של ההיכל.
16 ושלושה פתחים היה לכל אחד ואחד מהתאים, פתח אחד היה
17 פתוח לתא מהימין – לתא שהיה סמוך לו בצד ימין. ופתח אחד
18 היה פתוח לתא מהשמאל – לתא שהיה סמוך לו מצד שמאל,
19 ופתח אחד היה פתוח לתא שהיה על גבי וראה אזור ג). ונתא
20 שהיה בקרן מזרחית צפונית של ההיכל (שבו היו נכנסים לפתוח את
21 שערי ההיכל). היו חמשה פתחים. פתח אחד לתא מן הימין –
22 לתא שהיה סמוך לו מצד ימין והבא אחריו לצד מערב, ופתח אחד
23 לתא שהיה על גביו, ופתח אחד היה פתוח למסיבה, היא המעלה
24 שהיו עולים בה על גג התאים, שהיתה בצד צפון של התא. ופתח
25 אחד היה פתוח לפשפש – לשער הקטן שהיה מצד שער ההיכל,
26 כלומר שהיה פתוח בכותל התא, שבסוף אורחו פתח היה קבוע הפשפש
27 שהוא השער, ופתח אחד היה פתוח להיכל וראה אזור ד).

משנה ד

28 המשנה מפרשת את מידות התאים: השורה התחתונה של התאים,
29 היה רוחבה חמשה אמות, ורובד – והתקרה שמעליה היה רוחבה
30 ששה אמות, שעובי כותל ההיכל היה נגרע בעוביו ומתקצר שם,
31 וקורות התקרה היו מונחות במקום כניסת הכותל. והשורה
32 האמצעית של התאים, רוחב התאים היה ששה אמות, ורובד –
33 והתקרה שלה היה רוחבה שבע אמות, ששוב היה נגרע מעובי
34 הכותל ומתקצר באמה נוספת. והשורה העליונה של התאים היה
35 רוחבה שבע אמות (ראה אזור ה). שנאמר בבית המקדש שבנה
36 שלמה (מלכים א' יו'), 'הציע התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה
37 שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה, והיציעים הם
38 התאים, שהיו סביבות ההיכל.'

משנה ה

39 להלן (מ"ח) מבואר שגובה ההיכל היה מאה אמה. אולם ההיכל עצמו
40 מבפנים לא היה גבוה מאה אמה, אלא שהיתה עלייה בנויה על גבי
41 ההיכל. ועתה מבארת המשנה כיצד היו עולים לעליית ההיכל,
42 וכיצד היו עולים לגג העלייה: ומסכה – מעלה כמין כבש) היתה
43 מתחילה ועולה מקרן מזרחית צפונית של ההיכל, עד לקרן
44 צפונית מערבית, שבה היו עולין לנגות התאים לראות אם יש
45 צורך לתקנם. וכשהיה צריך לעלות לעליית ההיכל, היה עולה
46 במסכה ופניו למערב – שכשהוא עולה בקרן מזרחית צפונית, נמצא
47 שפניו הם לצד מערב, הלך על כל פני הצפון – והיה הולך במסיבה
48 את כל אורך הכותל הצפוני של ההיכל, עד שהוא מגיע למערב,
49 הגיע למערב והפך את פניו לדרום, הלך כלפי מערב – היה הולך
50 לאורך כל הכותל המערבי, על גבי גגות התאים, עד שהוא מגיע
51 לדרום, הגיע (כלפי הדרום והיו) לדרום והפך את פניו למזרח,
52 והיה מהלך בדרום על גבי עלייה שהיתה שם מעל גגות התאים, עד
53 שהוא מגיע לפתחה של העלייה של ההיכל, שפתחה של העלייה
54

המשך ביאור למס' מידות ליום שלישי עמ' א

1 כנגד הכתלים החיצונים של ההיכל, והיינו שבעים אמה, היה עודף
2 עליהם עוד חמש עשרה אמה מכל צד. ואחורי האולם בצדו המערבי
3 היה מקום ריק, ומקום זה הוא הַיָּה נִקְרָא 'בית התְּלִיפּוֹת', כיון שְׁשֵׁם
4 היו גִּזְנוּיִם אֶת הַסְּפִינִין, בחלונות שהיו שם בכותל המערבי של
5 האולם. וְכִיוֹן שֶׁהָיָה האולם עודף על ההיכל, נמצא שֶׁתְּהִיכָל צָר
6 מֵאַחֲרָיו וְרָחֵב מִלְּפָנָיו, שאחריו לא היה אלא שבעים אמה, ולפניו

7 היה מאה אמה, וְדוּמָה לְאַרְי, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו כט א) 'הוּא אֲרִיאֵל
8 [אַרְיֵאל] קְרִית הַנְּהָ דָוִד, שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ נִקְרָא 'אַרְיֵאל', וּמָה הָיָה
9 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוּמָה לְאַרְי, מָה אֲרִי – שִׁכְמוֹ שֶׁאַרְי הוּא צָר מֵאַחֲרָיו
10 וְרָחֵב מִלְּפָנָיו, אִף תְּהִיכָל הָיָה גַם כֵּן צָר מֵאַחֲרָיו וְרָחֵב מִלְּפָנָיו.

הדרן עלך פתחו של היכל

11

פרק חמישי - כל העזרה

משנה א

פרקוה עוסק בענין העזרה, מידותיה והלשכות שבה. כל העזרה כולה, מתחילת עורת ישראל עד סוף העזרה במערב, היתה אורך מאה ושמונים ושבע אמות, על רוחב מאה ושלושים וחמש אמות. המשנה מפרטת את שטח אורך העזרה: אורך העזרה מן המזרח למערב היה מאה ושמונים ושבע אמות, מקום דריסת רגלי ישראל - המקום שהיה מותר לישראל להיכנס שם אף שלא לצורך, והוא הנקרא 'עורת ישראל', היה אחת עשרה אמה, ומקום דריסת הכהנים, והיינו 'עורת כהנים', היה אחת עשרה אמה, המזבחה היה שלשים ושתיים אמות, ובין האולם למזבחה היו עשרים ושתיים אמה, (החיל) [התיכיל] אורכו היה מאה אמה, ואחת עשרה אמה היו לאחורי בית הכפרת - קדש הקדשים (ראה איור א).

משנה ב

המשנה מפרטת את שטח רוחב העזרה: רוחב העזרה מן הצפון לדרום, היה מאה ושלושים וחמש אמות, והולכת המשנה ומפרטת מן הדרום לצפון, מן הכבש ולמזבחה - מתחילת הכבש עד סוף המזבחה, היו שלשים ושתיים אמות, ומן המזבחה למזבחות שהיו קבועות בקרקע העזרה מצפון למזבחה, שבהם היו מכניסים את צואר הקרבנות כשהיו שוחטים אותם, היו שמונה אמות, ומקום המזבחות היה עשרים וארבע אמות, ומן המזבחות לשלחנות של שיש שהיו שם, שעליהם היו מדיחים את הקרביים, היו ארבע אמות, ומן השלחנות ולנכסין (-העמודים הקטנים שהיו מצפון למזבחות, שעליהם היו מפשטים את הקרבנות) היו ארבע אמות, ומן הנכסין לבית העזרה הצפוני היו שמונה אמות. והמזבחה - ומה שנשאר ממזבחה שלשים וחמש אמות של רוחב העזרה, היה חציו בין הכבש לבית הדרומי של העזרה, וחציו היה מקום הנכסין.

משנה ג

שש לשכות היו בעזרה, שלש לשכות בצפון, ושלוש בדרום.

הלשכות שבצפון היו, לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחין וראה איור ב). המשנה מפרשת למה שימשו לשכות אלו: לשכת המלח היא הלשכה ששם היו נותנין מלח לקרבן - כדי לקחת משם מלח לתת על הקרבנות. לשכת הפרוה היא הלשכה ששם היו מוליחין את עורות הקדשים, ועל גבה היה בית המזבחה לכהן גדול ביום הכפורים. לשכת המדיחין היא הלשכה ששם היו מדיחין את קרבי הקדשים, ומשם מסיפה (-מעלות בנויות באבן בצורה מגולגלת) עולה לנג בית הפרוה.

משנה ד

הלשכות שבדרום היו, לשכת העז, לשכת הגולה, לשכת הגזית (ראה איור ג). לשכת העז, אמר רבי אליעזר בן עקב, שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר, לשכת הכהן גדול, שהיו מפרישים את הכהן גדול מביתו לשם לפני יום הכיפורים, היתה אחורי שתייהן - אחורי לשכת הגולה ולשכת הגזית, ונג שלשתן שוה - וקירו אחד היה משותף לשלשתם. לשכת הגולה, שם היה בוד קבוע, שעשו אותו כשעלו מהגולה, והגולה היה נתון עליו, שעל ידי הגלגל, היו מורידים דלי לבור להוציא ממנו מים, ומשם היו מסיפין מים לכל העזרה. לשכת הגזית, היא לשכה גדולה ששם היתה סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה, שכל כהן קודם שהיה מתחיל לעבוד בבית המקדש, היו בודקים את ייחוסו, וכהן שנמצא בו פסול לזבש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא והולך לו, וכהן שלא נמצא בו פסול, לזבש לבנים ומתעטף לבנים מרוב שמחה, ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים, ויום טוב היו עושין אותם הכהנים שנמצאו כשרים, ומודים לה' יתברך על שלא נמצא פסול בורעו של אהרן הכהן. וכך היו אומרים, ברוך המקום ברוך הוא שלא נמצא פסול בורעו של אהרן, וברוך הוא שפטר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים.

הדרן עלך כל העזרה וסליקא לה מסכת מדות

המשך ביאור למס' נידה ליום רביעי עמ' ב

הדם במקור ואינו יכול להחזיק את כולו יוצא ממנו מעט מעט, וכבר לפני כמה ימים התחיל לצאת הדם לפרוודור והורעה חזקה, ויש לטמאותה מספק. מתרצת הגמרא: היום - שם לגבי חבית, איבא תרתי לריעותא - יש שתי סיבות להחמיר, האחת, חזקת טבל של היין שהפריש עליו מחבית זו, והשנייה, שהיין חומץ לפניך, אבל הָבָא - כאן לגבי נדה, איבא תדא לריעותא - יש רק סיבה אחת לטמא את הטהרות, שבאשה יש חיסרון מחמת שיש דם לפניך והורע חזקת טהרתה, אבל בטהרות שטקסה בהם אין ריעותא אחרת, ואם אתה מעמידם על חזקתם בחזקת טהרתם הם, ולכן לשמאי אינה טמאה למפרע כלל. נתבאר במשניות שהרובא לעיל, שבמקוה מחמירים למפרע בתורת ודאי, ובחבית מחמירים רק בתורת ספק. עד כאן נתבאר טעם החילוק ביניהם לנדה. עתה דנה הגמרא מה ההבדל בין מקוה לחבית. מקשה הגמרא: ורמי חבית אמרנה - והקשה מדין 'חבית' על דין 'מקוה', מאי שנא הָבָא - מה שונה כאן לגבי מקוה שהטהרות שנעשו על גביו טמאות למפרע בודאי, ומאי שנא הָבָא - ומה שונה כאן לגבי חבית שדין היין טבל רק מספק, הרי בשתייהם יש 'תרתי לריעותא', במקוה יש את 'חזקת הטהרה' ו'הרי חסר לפניך', ובחבית יש את 'חזקת הטבל' ו'הרי חומץ לפניך'.

מתרצת הגמרא: אמר רב חנינא מסורא, לעולם אין הדין שונה בין מקוה לחבית, ומאן תנא - מיהו התנא ששנה את הברייתא של חבית, רבי שמעון היא, ולגבי מקוה נמי ספקא משני ליה - שאף לגבי מקוה סובר שמחמירים רק בתורת ספק, ודין המקוה שוה לדין החבית, דתנן (תוספתא מקואות פ"א ה"ו), מקוה כשר שנמדד לאחר זמן ונמצא חסר מארבעים סאה, ולא ידוע מאימתי נחסר, כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע, בין אם הספק הוא על מקוה העומד בפרשות הרבים (שספק טומאה ברשות הרבים טהור), ובין אם הספק הוא על מקוה העומד בפרשות היחיד (שספק טומאה ברשות היחיד טמא), הטהרות הללו טמאות, מפני שאין דנים אותו כספק טומאה אלא כודאי טומאה, כמו ששינו במשנה שהובא לעיל. רבי שמעון אומר, אין המקוה פסול למפרע בתורת ודאי אלא בתורת ספק, ולכן אם המקוה בפרשות הרבים, הטהרות שנעשו על גביו מהורות, כדין ספק טומאה ברשות הרבים שהוא טהור, ואם המקוה בפרשות היחיד, תולין, כלומר, אם תרומה הן, אין אוכלים אותם וגם אין שורפים אותם. נמצא שלרבי שמעון באמת אין חילוק בין חבית למקוה, ובשניהם יש ספק, והברייתא ששינו לגבי חבית שאינו אלא ספק טבל שנויה כדעת רבי שמעון, והמשנה ששינו לגבי מקוה שהטהרות שנטבלו בו טמאות בתורת ודאי שנויה כדעת חכמים.